

KRÁSA ŘÍMA

La Capria, Raffaele. *La bellezza di Roma*.
Milano: Arnoldo Mondadori Editore, 2014, 83 s.

Petra Svobodová

V roce 2014 vyšla v Itálii útlá kniha spisovatele Raffaela La Capria *Krásá Říma* (*La bellezza di Roma*). Červená obálka s velkým bílým kloboukem, takovým, jaký nosil Jep Gambardella, hlavní hrdina filmu *Velká nádhera* (*La grande bellezza*), evokovala souvislost mezi knihou a Sorrentinovým filmem, který právě získal Oscara jako nejlepší zahraniční film. A protože paralel mezi knihou a filmem a spisovatelem a režisérem, potažmo spisovatelem a hlavním hrdinou filmu je více, nepochybný vydavatelský záměr nakladatelství Mondadori přiživit se na úspěchu oskarového filmu neunikl pozornosti filmových a literárních kritiků. V daném případě účel světí prostředky. Poněkud laciná obálka upozornila na zdařilý výběr povídek a črt více než devadesátiletého spisovatele. Pojítkem šesti textů je italské hlavní město v proměnách času, jemuž jsou každý jiným způsobem věnovány. Nejstarší text, „Skromný návrh“ (*Una modesta proposta*), pochází z roku 1981 a nejnovější z textů „Na procházce s Clementinou“ (*A passeggio con Clementina*) je z roku 2011. Mnohé o povaze města a vztahu Raffaela La Capria k němu osvětluje rozhovor nazvaný „Doživotní hotel“ (*Un albergo a vita*), další ze zařazených textů, který původně vyšel ve svazku Claudia Velardiho *Communis patria: Rozhovory o Římě* (*Communis patria: Conversazioni su Roma*) v Neapoli v roce 1993. Je umístěn zhruba v polovině výběru a nabízí klíč k pochopení ostatních textů. La Capria v rozhovoru vzpomíná na Řím padesátých let, tak jak ho poznal po svém příchodu z Neapole. Jako mnoho mladých Italů odešel do hlavního města za práci a novými příležitostmi, jichž se zejména na jihu Itálie mladým lidem nedostávalo. Hlavní metou aspirujících spisovatelů, režisérů a dalších umělců byla především Rai, italská státní televize.

Tak je tomu v alegorické povídce v Kafkově stylu nazvané „Místo v Rai“ (*Un posto alla Rai*). Alegoričnost je ještě silnější v původní verzi textu nazvané „Životopis“ (*Il curriculum*). Povídka pod tímto názvem vyšla poprvé v roce 1979 v souboru *Japonské květy* (*Fiori giapponesi*), kde spolu s povídkou „Tatínkovy rady“ (*I consigli di papà*) tvořila oddíl „Iter“. Spolu byly obě povídky zařazeny i do knihy *Krásá Říma*. Text „Místo v Rai“ je psaný formou otázek a odpovědí a je jakýmsi portrétem mladého muže bez zkušeností, který právě ukončil studium na univerzitě a z rodné Neapole přichází do Hlavního města Předstírání (*Capitale delle Apparenze*) hledat své životní poslání. S životopisem v ruce vstupuje do Podniku (*Ente*), protože jenom příslušnost k Podniku mu propůjčuje identitu, jak napovídá slovní hříčka *L'id-Enti-tà*. Jeho životní náplní se stejně jako u ostatních obyvatel města stává předstírání. Jako ostatní předstírá, že někam spěšně kráčí za důležitým posláním. Obsazuje volnou kancelář, kde se usadí k psacímu stolu, čeká a roky plynou, až se jednoho dne předstírání stane skutečností.

Stejně je také budoucí poslání Pierina z povídky „Tatínkovy rady“. Pierino se „narodil s bílou košilí“, svým měšťanským původem je předurčen k tomu, aby vy-

studoval, získal titul a životopis, který ho opravňuje k zaměstnání ve státní správě a slušnému finančnímu zabezpečení do konce života. Pierino je též hlavní postavou úvodní prózy výboru, nazvané „Nárek nad Římem“ (Lamento su Roma). Podobně jako ostatní texty zařazené do souboru *Krása Říma* je i tento žánrově nevyhraněný, mísí v sobě prvky povídky a eseje. Vyprávění slouží La Capriovi k prezentaci následující myšlenkové koncepce, v níž vysvětluje zásadní rozdíl mezi zaměstnáním a prací. Řečeno slovy Pierina, zaměstnanec, jehož prototypem je Pierinův otec, vykonává své zaměstnání, aby získal peníze na nákup věcí, které potřebuje k životu. Věci, které si kupuje, však vznikají pouze prací. Zaměstnání je neproduktivní, produktivní je jen práce, jejímž výstupem jsou výrobky nebo služby. Řím je pak ideálním útočištěm pro ty, kdo hledají zaměstnání, ne práci. Funguje jako řídicí orgán, který se příliš vzdálil od produkce, kterou má řídit. Je charakterizován horečnou činností či spíše zdánlivou, předstíranou a neproduktivní činností, jak je tomu v již zmíněné povídce „Místo v Rai“, jejíž účel je pouze druhotný, Fine Secundario. Prvotní účel, Fine Primario, se přitom zcela vytratil. Řím je v La Capriových očích sídlem řídicích orgánů společnosti, které fungují ze setrvačnosti, neposkytují žádné služby, ani za nimi nezůstávají žádné výrobky. Všudypřítomná přebujelá a pomalá byrokracie dusí všechny snahy o reformu a všechny nápady.

Předposlední text souboru nazvaný „Skromný návrh“ má strukturu otevřeného dopisu bez konkrétního adresáta, protože jeho adresátem má být spolu se čtenářem celá společnost. La Capria pozoruje některé viditelné známky úpadku Říma, jako jsou zchátralé památky, nevábné zboží pouličních prodejců rozložené na turisticky atraktivních místech, poškozené dopravní značení a všudypřítomné automobily zaparkované na těch nejnevhodnějších místech. Spisovatel, jak napovídá název textu, nabízí možná řešení vyjmenovaných nešvarů. Město by podle něj mělo dát šanci mladým vysokoškolským studentům dějin umění a architektury, kteří by se svým vrozeným estetickým cítěním dohlíželi na pořádek ve městě. Za svou společensky prospěšnou činnost by studenti pobírali jako řádnou odměnu plat. V závěru navrhuje poněkud drastické řešení problému turisticky atraktivních měst, kde masa turistů znemožňuje normální život. Zpoplatnění vstupu do města pro turisty by podle něj znamenalo menší nápor turistů a pobyt ve městě by byl příjemnější pro turisty i místní. Svým esejistickým charakterem se tento otevřený dopis ze všech textů souboru nejvíce blíží autorově novinářské tvorbě, kde La Capria s podobnou naléhavostí často pranýřuje Řím i rodnou Neapol.

Jiný, přívětivější, pohled na Řím nalezneme v posledním textu knihy „Na procházce s Clementinou“. Spisovatel si prohlíží město tak, jak ho asi vidí jeho baset Clementina, s níž se zde prochází jednoho slunného podzimního rána. Světlo a sluncem osvětlený Řím, tak jak ho zobrazil malíř Corot, nepřestávají La Capriu fascinovat. Tváří v tvář autorovu okouzlení vytane čtenáři na mysl mýtus krásného dne, přítomný v jeho neapolských prózách. Město nevnímá analyticky, nepojmenovává v duchu místa a stavby, neuvažuje o nich v souvislostech. Viděné se rozpadá do oddělených kaleidoskopických obrázků, kde vynikají detaily a hra světla a stínu. Jediným vyrušením jsou všudypřítomná graffiti, jejichž šílené výkřiky autora znepokojují.

Řím se svými sluncem ozářenými monumenty má v sobě pro La Capriu velkou geometrickou poetičnot a svou architektonickou koncepcí je podle něj městem šitým na míru člověku více než kterákoliv jiná světová metropole. Řím je jako hotel,

ve kterém se jeho hosté cítí dobře, ale není městem, které vtiskuje svým stálým i dočasným obyvatelům svou identitu. Z názvu obsáhlého rozhovoru s Claudiem Velardim by se mohlo zdát, že Řím je pro neapolského spisovatele doživotním vězením, ale je tomu právě naopak. V Římě nachází La Capria svobodu jako spisovatel i jako člověk, necítí se k němu připoután takovou osudovou silou jako ke svému milovanému a zároveň nenáviděnému rodnému městu, s jehož povahou svádí boj ve svých neapolských textech. Je třeba dodat, že autorovy neapolské texty jsou neapolskými jen v uvozovkách, protože většina jich vznikla až po autorově přesídlení do Říma. Řím je pro La Capriu především městem idejí. Je pravděpodobné, že nebýt možností, které mu nabídlo hlavní město, a myšlenek, ke kterým v Římě přičichl, by texty spjaté s Neapolí vůbec nevznikly nebo by byly úplně jiné. Spisovatel v rozhovoru s Velardim vzpomíná na atmosféru Říma na konci padesátých a počátku šedesátých let, kdy napsal román *Smrtelně raněný* (*Ferito a morte*). Byla to doba začínajícího ekonomického boomu. V římském kulturním světě byl podle La Caprii zásadním předělem Felliniho film *Sladký život*. V literatuře tento zlom znamenal rozbití dosavadních konstrukčních schémat. Najednou se i Moraviovy, Pasoliniho a Cassolovy texty začaly podobat těm Arbasinovým a Gaddovým. La Capria přiznává, že římské kulturní podhoubí je důvodem, proč se *Smrtelně raněný* tolik liší od tradičních románů, zvláště pak od románů jihoitalských spisovatelů. Román vyšel v roce 1961 a ve stejném roce byl oceněn literární cenou Premio Strega. Poté se La Capria spisovatelsky na deset let odmlčel. Další jeho román *Láska a duše* (*Amore e psiche*) vychází v roce 1973, v upravené verzi v roce 1979. V Itálii a zejména v Římě je to pohnuté období teroristických útoků. La Capria v jejich motivaci spatřuje ideje roku 68, které degradovaly a byly radikalizovány. Literárně se s dobou studentských bouří a děním, které po nich následovalo, vyrovnává v povídkovém souboru *Japonské květy*, který vyšel ve stejném roce jako román *Láska a duše*. Od osmdesátých let je La Capriova tvorba opět tematicky pevně semknuta s rodnou Neapolí.

Odbočkou k vývoji La Capriovy tvorby v čase chceme naznačit, že tento nový soubor povídek není jen ukázkou nepřilíš početné skupiny autorových textů, které ilustrují jeho vztah k městu, v němž žije. Pomáhá čtenáři pochopit spisovatelovu tvorbu jako celek. Bezsporně nejprůnosnějším textem knihy je v tomto směru rozhovor „Doživotní hotel“, publikovaný zde znovu po více než dvaceti letech. La Capria v něm ve svých odpovědích zasazuje do širšího historického a ideového kontextu nejen texty souboru, ale i svou další tvorbu. Nabízí tak možné vodítko k pochopení svých dalších próz, které jsou převážně spjaté s rodným jihem a Neapolí. Ne náhodou vznikla jejich většina až po autorově odchodu do Říma. Teprve tam se vymanil ze sevření rodného města. Setkal se s tehdejší literární a kulturní elitou, přijal za své nové narativní postupy. Svůj vztah k Neapolí mohl analyzovat prizmatem římského ideového světa.